

Borgarstjórnin í Reykjavík

Alþingi
Erindi nr. P 132/1141
komudagur 3.3.2006
Reykjavík, 2. mars 2006
R06020102
175
GE/isg

Alþingi - Allsherjarnefnd
Elín Valdís Þorsteinsdóttir, nefndarritari
Alþingi
101 REYKJAVÍK

Frumvarp til laga um heimild til að afsala til Landsvirkjunar vatnsréttindum og landi v. Búrfellsvirkjunar

Fyrir hönd borgarráðs er hér með framsend umsögn skrifstofustjóra lögfræðiskrifstofu stjórnslu- og starfsmannasviðs frá 28. f.m. um frumvarp til laga um heimild til að afsala til Landsvirkjunar vatnsréttindum og landi v. Búrfellsvirkjunar.

Gunnar Eydal
e.u.

Afrit:
Skrifstofustjóri lögfræðiskrifstofu
stjórnslu- og starfsmannasviðs

Borgarráð

Frumvarp til laga um heimild til að afsala til Landsvirkjunar vatnsréttindum og landi v. Búrfellsvirkjunar

Allsherjarnefnd Alþingis hefur sent Reykjavíkurborg til umsagnar frumvarp til laga um heimild til að afsala til Landsvirkjunar vatnsréttindum og landi vegna Búrfellsvirkjunar, 456. mál.

Tildrög þess að frumvarp þetta er komið fram er fyrst og fremst úrskurður óbyggðarnefndar um Gnúpverjaafrétt frá 21. mars 2002 en einnig sambærileg niðurstaða nefndarinnar í úrskurði um Landmannaafrétt frá 10. desember 2002 en úrskurðirnir varpa nýju ljósi á eignarhald á vatns- og landsréttindum á svæði Búrfellsvirkjunar. Í greinargerð með frumvarpinu eru ítarlega raktar annarsvegar sala Gnúpverjahrepps og hinsvegar sala Landmannahrepps og Holtahrepps á vatns- og landréttindum í afrétti hreppanna í upphafi síðustu aldar sem og framsali þessara réttinda með einkaréttarlegum samningum allt til þess tíma er íslenska ríkið lagði þessi vatnsréttindi fram sem framlag ríkisins við stofnun sameignarfyrirtækisins Landsvirkjunar árið 1965. Þá er rakið að óbyggðanefnd hafi í framangreindum úrskurðum komist að þeirri niðurstöðu að hrepparnir hafi ekki átt þá tvo afrétti sem vatnsréttindin voru í og hafi því ekki getað ráðstafað þeim réttindum.

Hinn 1. júlí 1965 var undirritaður samningur milli borgarstjórnar Reykjavíkur og ríkisstjórnar Íslands um Landsvirkjun. Meðal þess sem ríkið lagði til sem stofnframlag samkvæmt samningnum voru vatnsréttindi vegna 210 MW virkjunar í Þjórsá við Búrfell ásamt landi sem til þurfti vegna virkjunarinnar, sbr. 2. gr. sameignarsamningsins. Hafa þau ásamt öðru tryggt ríkinu helmings hlut þess í Landsvirkjun. Af niðurstöðu óbyggðanefndar í úrskurðunum tveimur leiðir að hinir einkaréttarlegu samningar, sem raktir verða til sölu Gnúpverjahrepps og Landmannahrepps og Holtahrepps á vatns- og landréttindum í afrétti hreppanna og leiddu til framsals réttindanna til Landsvirkjunar, voru ólögsmætir sökum vanheimilda í upphafi. Því er brýn nauðsyn á því að bregðast við þessari breyttu réttarskipan á Búrfellssvæðinu.

Með frumvarpinu er ríkinu heimilað að framselja Landsvirkjun þau réttindi sem samningurinn frá 1965 tók til og tryggir það því, nái frumvarpið fram að ganga, óbreytta réttarstöðu Landsvirkjunar sem eiganda að umræddum réttindum í samræmi við upphaflegan tilgang ríkisins. Er frumvarpið í fullu samræmi við óskir og afstöðu Reykjavíkurborgar, sem sett var fram strax í kjölfar úrskurðar óbyggðanefndar um Gnúpverjaafrétt, sbr. meðfylgjandi bréf borgarstjóra til iðnaðar- og viðskiptaráðuneytisins, dags. 4. desember 2002.

Kristbjörg Stephensen hdl.
skrifstofustjóri lögfræðiskrifstofu

Hjálagt:

- bréf borgarstjóra, dags. 4. desember 2002

Reykjavík, 4. desember 2002

R02040031

0523

HBK/ás

Iðnaðar- og viðskiptaráðuneytið
Þorgeir Örlygsson, ráðuneytisstjóri
Amarhvoli
150 REYKJAVÍK

Afstaða Reykjavíkurborgar til álitsgerðar ríkislögmans um úrskurð óbyggðanefndar nr. 7/2000.

Vísað er til umsagnar borgarlögmans frá 5. apríl sl. um úrskurð óbyggðanefndar í máli nr. 7/2000, Gnúpverjaafréttur, Þjórsárdalur og efstu jarðir í Gnúpverjahreppi, en umsögnin var send ráðuneytinu með bréfi dags. 12. apríl sl. Í framhaldi af því óskaði forsætisráðuneytið álits ríkislögmans á úrskurði óbyggðanefndar og umsögn borgarlögmans. Með bréfi iðnaðar- og viðskiptaráðuneytisins frá 8. nóvember sl. var leitað eftir afstöðu Reykjavíkurborgar til niðurstöðu ríkislögmans. Af því tilefni samdi borgarlögmaður viðbótarumsögn dags. 25. nóvember sl. sem afhent var ráðuneytisstjórum iðnaðar- og viðskiptaráðuneytis og forsætisráðuneytis á fundi sama dag.

Fyrir hönd Reykjavíkurborgar er þess farið á leit að iðnaðar- og viðskiptaráðuneytið beiti sér fyrir því að samið verði frumvarp til laga sem tryggja að lögð verði til Landsvirkjunar þau eignar- og afnotaréttindi sem íslenska ríkið eignaðist með kaupsamningi milli íslenska ríkisins og skilaneufndar a/s Titan 5. júní 1951 og íslenska ríkið lagði síðan til Landsvirkjunar með samningi borgarstjórnar Reykjavíkur og ríkisstjórnar Íslands um Landsvirkjun frá 1. júlí 1965.

Óskað er eftir að haft verði samráð við borgaryfirvöld um frumvarpið og það verði lagt fyrir borgarráð til umsagnar áður en það verður lagt fyrir Alþingi. Lögð er áhersla á að máli þessu verði hraðað og að væntanlegt frumvarp verði afgreitt á yfirstandi þingi.

Ingibjörg Sólrún Gísladóttir

Reykjavík, 28. nóvember 2002

R02040031

0523

HBK/ABM

Til borgarstjóra
Ingibjargar Sólrúnar Gísladóttur.

Álitsgerð ríkislögmans frá 12. september s.l. í tilefni af úrskurði óbyggðanefndar í máli nr. 7/2000 og umsögn borgarlögmans frá 5. apríl s.l.

I.

Vísað er til umsagnar undirritaðs, dags. 5. apríl s.l., um úrskurð óbyggðanefndar í máli nr. 7/2000, Gnúpverjaafréttur, Þjórsárdalur og efstu jarðir í Gnúpverjahreppi. Tilefni umsagnarinnar var meðal annars fréttáflutningur af úrskurði óbyggðanefndar, en í Morgunblaðinu hinn 2. apríl s.l. er t.d. haft eftir skrifstofustjóra orkusviðs í iðnaðarráðuneytinu eftirfarandi:

„Það að Landsvirkjun hafi nýtingarrétt en ekki eignarrétt þýðir að Landsvirkjun er heimilt að nýta þessa auðlind, en jafnframt er ríkinu heimilt að taka gjald fyrir nýtingu hennar samkvæmt þjóðlendulögunum. Þetta þýðir að Landsvirkjun ætti að greiða nokkurs konar auðlindargjald fyrir að nýta þessi vatnsréttindi sem þau töldu áður réttilega vera í sinni eigu.“

Í tilefni af úrskurði óbyggðanefndar og umsagnar undirritaðs frá 5. apríl s.l. óskaði forsætisráðuneytið álits ríkislögmans á því hvort niðurstaða óbyggðanefndar, að því er varðar Gnúpverjaafrétt, raski þeim réttindum, sem ríkið lagði til Landsvirkjunar, sbr. 3. tl. A-liðar 2. gr. sameignarsamnings ríkisins og Reykjavíkurborgar frá 1. júlí 1965 og eignarhald ríkisins í fyrirtækinu er ásamt öðru miðað við, sbr. 1. gr. laga nr. 42/1983, um Landsvirkjun.

Í álitsgerð, dags. 12. september s.l., kemst ríkislögmaður að þeirri niðurstöðu að úrskurður óbyggðanefndar raski ekki þeim réttindum sem ríkið lagði til Landsvirkjunar, samkvæmt framangreindu samningsákvæði, enda hafi þau ekki falið í sér beina eignayfirfærslu í einkaeignarréttarlegum skilningi. Jafnframt gerir ríkislögmaður að tillögu sinni til að taka af allan vafa, að forsætisráðherra lýsi því yfir á grundvelli 5. gr. laganna (lög nr. 58/1998) sbr. 3. gr. s.l., að Landsvirkjun muni halda fullum rétti samkvæmt lögum nr. 42/1983 um Landsvirkjun og að íslenska ríkið telji að greitt hafi verið fyrir vatns- og landsréttindi Landsvirkjunar á svæðinu með sameignarsamningnum frá 1. júlí 1965 .“

II.

Með bréfi, dags. 8. nóvember s.l., óskaði iðnaðar- og viðskiptaráðuneytið eftir afstöðu Reykjavíkurborgar til niðurstöðu ríkislögmans.

Ríkislögmaður kemst að þeirri niðurstöðu að úrskurður óbyggðanefndar hafi hvorki breytt eignarhlutföllum né réttarstöðu eigenda Landsvirkjunar, þar sem að í framsali þeirra réttinda sem ríkið lagði til fyrirtækisins við stofnun þess, hafi ekki falist bein eignayfirfærsla (beinn eignarréttur) heldur eingöngu hagnýtingarréttur (óbeinn eignarréttur) á vatni og landi sem

þurfi til að reka virkjun eða virkjanir. Ennfremur telur ríkislögmaður að ekki verði hróflað við þessum réttindum þrátt fyrir niðurstöðu óbyggðanefndar. Í rökstuðningi sínum vísar ríkislögmaður til umfjöllunar óbyggðanefndar um Landsvirkjun í úrskurði nefndarinnar, bls. 208 o.áfr., samninga hreppsnefndar Gnúpverjahrepps við Einar Benediktsson um lands- og vatnsréttindi og skýringa óbyggðanefndar á samningi ríkisins við skilanevnd a/s Titan 1951 með skírskotun til sameignarsamningsins frá 1. júlí 1965 um Landsvirkjun. Á grundvelli framangreindra gagna telur ríkislögmaður ósannað að skilja megi framsal íslenska ríkisins samkvæmt 3. tl. A-liðar 2. gr. sameignarsamningsins frá 1. júlí 1965 sem hefðbundið einkaréttarlegt framsal fasteignar. Við mat sitt taldi ríkislögmaður miklu máli skipta að íslenska ríkið gat framselt hagnýtingarrétt á svæðum sem ekki voru undirorpin einkaeignarrétti gegn greiðslu í skjóli valdheimilda sinna sem fullvalda ríki. Viðskipti íslenska ríkisins við skilanevnd a/s Titan í þessu samhengi voru aukaatriði að mati ríkislögmanns og án beinna tengsla við framlag ríkisins til Landsvirkjunar síðar.

Niðurstöður ríkislögmanns eru í ósamræmi við úrskurð óbyggðanefndar. Þau gögn sem hér verður að hafa til hliðsjónar eru eftirfarandi:

1. Samningur Gnúpverjahrepps við Fossafélagið a/s Titan 19. febrúar 1914.
 2. Samningur skilanevndar a/s Titan og íslenska ríkisins 8. júní 1951.
 3. Sameignarsamningur íslenska ríkisins og Reykjavíkurborgar 1. júlí 1965.
- Hinn 19. febrúar 1914 seldi Sturla Jónsson, í umboði Gnúpverjahrepps, Fossafélaginu a/s Titan vatnsréttindi sem hreppurinn taldi sig eiga. Í fyrstu grein samnings er tilgreint nákvæmlega hvað selt var:

Hið selda er:

- a) Eignarhluti seljanda í Gljúfurleitarfossi í Þjórsá ásamt öllu vatni og árfarvegi 200 – tvö hundruð – faðma upp ána frá fossinum og 200 – tvö hundruð – faðma niður ána frá fossinum svo og með 400 – fjögur hundruð – faðma breiðri landsspildu af landi hreppsins meðfram ánni er sje á lengd 200 – tvö hundruð – faðmar upp með ánni frá fossinum og 200 – tvö hundruð – faðmar niður með ánni frá fossinum.
 - b) Eignarhluti seljanda í Tröllkonufossi og Þjófafossi í Þjórsá ásamt öllu vatninu og árfarvegi í báðum þessum fossum og alla leið á milli þeirra og ennfremur 500 – fimm hundruð – faðma upp ána frá Tröllkonufossi og 500 – fimm hundruð – faðma niður ána frá Þjófafossi, svo og með 200 – tvö hundruð – faðma breiðri landsspildu meðfram ánni alla leið milli ofangreindra enditakmarka 500 föðmum fyrir ofan Tröllkonufoss og 500 föðmum fyrir neðan Þjófafoss.
 - c) Eignarhluti seljanda í Hávafossi í Fossá ásamt öllu vatni og árfarvegi 1000 – eitt þúsund – faðma upp ána frá fossinum og 1000 – eitt þúsund – faðma niður ána frá fossinum svo og með 300 – þrjú hundruð – faðma breiðri landsspildu úr landi hreppsins milli tjeðra enditakmarka fyrir ofan og neðan fossinn.
 - d) Eignarhluti seljanda í Hjálparfossi í Fossá ásamt öllu vatni og árfarvegi 200 – tvö hundruð – faðma upp ána frá fossinum og 200 – tvö hundruð – faðma niður ána frá fossinum svo og með 300 – þrjú hundruð – faðma breiðri landsspildu af landi hreppsins milli tjeðra endimarkna fyrir ofan og neðan fossinn.
 - e) Geldingaárfoss í Geldingaá ásamt öllu vatni og árfarvegi. Kaupinu eru undan- skilinn allur námarjettur hvers kyns sem er í ofannefndum landssvæðum hreppsins.
- Samningi þessum var þinglýst án athugasemda þann 19. júní 1914. Hrepps-nefnd Gnúpverjahrepps gaf síðan út fullt afsal 16. júlí sama ár, þegar gerð höfðu verið öll skil fyrir umsömdu kaupverði, og var það fyrirfram innritað 1. október 1914 til þinglýsingar í Gnúpverjahreppi 1915.

Hinn 8. júní 1951 var undirritaður kaupsamningur milli íslenska ríkisins og skilanevnd a/s Titan.

Í samningnum sagði:

Íslands landbrugsminister på den ene side og aktieselskabet Titan med værning i Reykjavík på den anden side har indgået sådan kontrakt:

A/S Titan overdrager herved til den islandske stat alle vandrettigheder, som selskabet ejer i Þjórá og bifloder og søer samt alle de rettigheder til afbenyttelse af jord, som, selskabet har erhvervet; i forbindelse med vandrettighederne og til brug i forbindelse med forventede elektriske anlæg, desuden sælger selskabet landbrugsministeriet gården Þjótandi I Villingaholtssogn.

De rettigheder, som ifølge ovenskrevne bliver solgt, har selskabet erhvervet ved de nedenfor nævnte tinglæste dokumenter:

— 25. Skøde, dateret d. 15. juli 1914, angående Háifoss og Hjálparfoss í Fossá (Skeiðarhreppurs andel).

— 26. Skøde, dateret d. 15. juli 1914, angående Gljúfurleitarfoss, Tröll-konufoss og Þjófafoss í Þjórsá, Háifoss og Hjálparfoss í Fossá og Geldinga-árfoss í Geldingá (Gnúpverjahreppurs andel).

— 27. Skøde, dateret d. 2. september 1923, angående, Búrfell og Skeljafell í Gnúpverja-hreppsafréttur.

Disse dokumenter har köbereren gjort sig bekendt med og ejendommene sælges med de rettigheder, som deri nævnes, således påtager köbereren sig samtidig de forpligtelser som nævnte ejendomsrettigheder pålægger ejeren.

Kaupsamningurinn var áritaður um afsal til íslenska ríkisins 16. janúar 1952 og var þinglýst athugasemdalaust 29. janúar sama ár

Hinn 1. júlí 1965 var undirritaður samningur milli borgarstjórnar Reykjavíkur og ríkis-stjórnar Íslands um Landsvirkjun. Þar segir í 2. gr.:

Samningsaðilar leggja fram til stofnunar fyrirtækisins:

„A. Ríkissjóður:

1. Eignarhluta sinn í Sogsvirkjuninni.
2. Vatnsréttindi þau, sem ríkissjóður á í Soginu, ásamt lóðum, sem til þarf vegna mannvirkja, sem þegar eru fyrir hendi, eða síðar kunna að verða reist, til þess að hagnýta allt vatnafl Sogsins, ásamt nauðsynlegum miðlunaryrkjum.
3. Vatnaréttindi vegna 210 MW virkjunar í Þjórsá við Búrfell, ásamt landi, sem til þarf vegna virkjunarinnar og réttindi til nauðsynlegra aðgerða ofar í ánni, vegna þessarar virkjunar.
4. Öll gögn varðandi undirbúning virkjunar við Búrfell, fram að 1. júlí '65, ásamt öllum mannvirkjum og framkvæmdum þar að lútandi.“

Í sameignarsamningnum var ekki að finna ákvæði um hve stóran eignarhluta hvor aðili ætti.

Niðurstaða óbyggðanefndar um framangreinda samninga var svohljóðandi:

„Fyrr í þessum úrskurði hefur verið fjallað um Gnúpverjafrétt í kafla 11.12 og var þar komist að þeirri niðurstöðu að Gnúpverjafréttur hefði aldrei verið undir-orpinn einkaeignarétti eða hafi svo verið að öllu eða einhverju leyti í upphafi byggðar þá sé sá eignaréttur niður fallinn. Réttur viðkomandi afréttarhafa felist þannig fyrst og fremst í beitarrétti, veiðirétti og eftir atvikum öðrum þrengri notum, eða því sem hefur verið kallað afréttareign.“

Í samræmi við þá niðurstöðu verður að telja að Gnúpverjahrepp hafi skort eignarheimildir til þess að ráðstafa vatns- og landsréttindum á Gnúp-verja-afreitti. Fossafélagið a/s Titan var þannig ekki réttilega komið að þeim lands- og vatnsréttindum sem skilanefnd félagsins seldi ríkissjóði þann 8. júní 1951 og ríkis-sjóður lagði síðan fram sem eignarhluta við stofnun Landsvirkjunar, sbr. 3. tl. A-liðar 2. gr. sameignarsamningsins frá 1. júlí 1965. Getur Landsvirkjun þannig ekki byggt rétt á framsali eignarréttinda fyrir þann samning.“

III.

Fyrirtækið Landsvirkjun var stofnað með lögum nr. 59/1965. Samkvæmt 1. gr. laganna voru stofnendur fyrirtækisins ríkissjóður og Reykjavíkurborg og átti hvor aðili helming fyrirtækisins.

Í 1. mgr. 4. gr. laganna var svohljóðandi ákvæði:

„Landsvirkjun tekur við öllum eignum Sogsvirkjunar og eimhverfilsstöð Reykjavíkurborgar við Elliðaár ásamt áhvilandi skuldum og rekstri þessara mann-virkja með öllum réttindum og skyldum, er honum fylgja. Jafnframt tekur Lands-virkjun við öllum vatnsréttindum og réttindum ríkisins og Reykjavíkurborgar til virkjana í Sogi og Þjórsá við Búrfell, sbr. 6. gr., svo og öllum áætlunum og undir-bún-ingsframkvæmdum ríkisins vegna virkjunar við Búrfell.“

Með setningu laga nr. 37/1971 voru gerðar verulegar breytingar á lögum nr. 59/1965 um Landsvirkjun.

Helstu breytingar voru þær, að samkvæmt 2. gr. var bætt nýrri málsgrein við 4. gr. laganna svohljóðandi:

„Landsvirkjun tekur enn fremur við öllum vatnsréttindum og réttindum ríkisins til virkjana í Tungnaá við Sigöldu og Hrauneyjafoss, sbr, 6. gr.“

Samkvæmt 4. gr. þessara laga kom ný grein í stað 6. gr. laganna og hljóðaði greinin þannig eftir breytinguna:

„Landsvirkjun er heimilt:

- 1. Að reisa allt að 210 MW raforkuver í Þjórsá við Búrfell, ásamt aðalorkuveitum.*
- 2. Að reisa allt að 170 MW raforkuver í Tungnaá við Hrauneyjafoss, ásamt aðalorkuveitum.*
- 3. Að reisa allt að 170 MW raforkuver í Tungnaá við Sigöldu, ásamt aðalorkuveitum.*

Landsvirkjun er jafnframt heimilt að gera þær ráðstafanir á vatnasvæðum ofan virkjana sinna í Tungnaá og milli þeirra og Búrfellsvirkjunar, sem nauðsynlegar þykja til að tryggja rekstur þessara virkjana á hverjum tíma. Nær heimildin m.a. til stíflu-gerðar í Þórisós og Köldukvísl og að veita Köldukvísl um skurð í Þórisvatn og þaðan um skurð í Tungnaá. Enn fremur er Landsvirkjun heimilt að reisa eldneytisaflostöðvar þær sem fyrirtækið telur rétt að koma upp.“

Ný lög um Landsvirkjun nr. 42/1983 voru samþykkt á Alþingi 23. mars 1983 og komu þau í stað laga nr. 59/1965 með þeim breytingum sem gerðar höfðu verið á þeim. Þar segir í 4. gr:

„Landsvirkjun er eigandi raforkuvera, annarra mannvirkja, vatns-réttinda og búnaðar sem fyrirtækið hefur eignast fyrir setningu laga þessara.“

Samkvæmt sameignarsamningi ríkisins, Reykjavíkurborgar og Akureyrar-bæjar, dag-settum 27. febrúar 1981, tekur Landsvirkjun hinn 1. júlí 1983 við eignarhlut ríkissjóðs og Akureyrarbæjar í Laxárvirkjun.“

Af upptalningu tilvitnaðra lagaákvæða og með skírskotun til þeirra einkaréttarlegu samninga sem varða málefni það sem hér er til umfjöllunar er að mati undirritaðs engum vafa undirorpið að greiðsluframlag íslenska ríkisins samkvæmt sameignarsamningi frá 1. júlí 1965 um Landsvirkjun hafi verið þau fasteigna- og vatnsréttindi sem ríkið taldi sig komið að með samningum við skilanefnd a/s Titan, sbr. kaupsamningur frá 8. júní 1951.

Til frekari stuðnings þessari niðurstöðu vísast til þess að í upphaflegu lögnum um Landsvirkjun nr. 59/1965 er beinlínis gert ráð fyrir því, sbr. t.d. 4. og 5. gr. lag-anna, sbr. 6. gr. þeirra, að Landsvirkjun séu lögð til ákveðin eignarréttindi, þar með talin vatnsréttindi, en það er gert með einkaeignarréttarlegri tilvísun til sameignarsamningsins, þar sem afhent eru þau réttindi sem af hálfu ríkisins höfðu verið keypt af skilanefnd a/s Titan, sbr. 3. tl. A-liðar 2. gr. samningsins. Framangreint sjónarmið endurspeglast í úrskurði óbyggðanefndar varðandi réttarstöðu Landsvirkjunar en í umfjöllun nefndarinnar um framlag íslenska ríkisins til Landsvirkjunar telur nefndin að um sé að ræða þau fasteigna- og vatnsréttindi sem ríkið taldi sig komið að með samningum við skilanefnd a/s Titan.

IV.

Óumdeilt er að ríkið hefur með sameignarsamningum og lögum um Landsvirkjun, sbr. lög nr. 59/1965, ásamt síðari breytingum, sbr. núgildandi lög nr. 42/1983 lagt fyrirtækinu til ákveðin vatns- og landsréttindi. Hafa réttindin verið metin sem eigendaframlag ríkisins til fyrirtækisins og m.a. tryggt ríkinu helmings hlut í því. Í úrskurði óbyggðanefndar í máli nr. 7/2000, komst nefndin að þeirri niðurstöðu, hvað varðar málefni það sem hér er til umfjöllunar, að Gnúpverjahreppur hafi aldrei eignast Gnúpverjaafrétt hvorki fyrir nám, hefð, löggæringa né öðrum hætti. Af þeim sökum hafi Gnúpverjahreppur skort eignarheimildir til þess að ráðstafa vatns- og landsréttindum á Gnúpverjaafrétti. Fossafélagið a/s Titan var þannig ekki réttilega komið að þeim lands- og vatnsréttindum sem skilanefnd félagsins seldi ríkissjóði þann 8. júní 1951 og ríkis-sjóður lagði síðan fram sem eignarhluta við stofnun Landsvirkjunar, sbr. 3. tl. A-liðar 2. gr. sameignarsamningsins frá 1. júlí 1965. Þar sem hinir einkaréttarlegu samningar sem raktir verða til sölu Gnúpverjahrepps á vatnsréttindum voru ólögumætir sökum vanheimildar hreppsins var hvorki unnt með einkaréttarlegu framsali né lögum að framselja réttindin til Landsvirkjunar. Getur Landsvirkjun þannig ekki byggt rétt á framsali eignarréttinda fyrir þann samning.

Forstjóri Landsvirkjunar virðist vera sömu skoðunar og gerð er grein fyrir í umsögn þessari, en í Morgunblaðinu 2. apríl s.l. segir forstjórinn:

„Það sem gerist nú í kjölfar úrskurðar óbyggðanefndar er að ríkið hlýtur að þurfa að standa við það sem það ætlaði að gera við stofnun Landsvirkjunar, að sjá til þess að þau vatnsréttindi sem lögð voru til við stofnun fyrirtækisins séu hjá því og hafi umráðarétt yfir þeim eins og gert var ráð fyrir í upphafi. Ég býst við að sameigendur ríkisins í Landsvirkjun sætti sig ekki við annað.“

Í umsögn undirritaðs hinn 5. apríl s.l. er komist að þeirri niðurstöðu að úrskurður óbyggðanefndar hafi í för með sér breytingu á lögbundnum eignarhlutföllum eigenda Landsvirkjunar. Jafnframt að nauðsynlegt sé að fulltrúar eigenda fyrirtækisins fari yfir þá stöðu sem upp er komin og ákveði hvernig brugðist verði við. Ríkislögmaður telur að tryggja megi óbreytt réttindi Landsvirkjunar með yfirlýsingu forsætisráðherra á grundvelli 5. gr. laga nr. 58/1998. Þá bendir hann á að hugsa mætti sér lagasetningu, ef allt um þrýtur en hún sé þó

óheppileg af ýmsum ástæðum. Þessi fullyrðing er ekki skýrð í álitni ríkislögmanns. Undirritaður vekur athygli á að lagasetning er grundvöllur þeirra réttinda sem íslenska ríkið ætlaði að yfirfæra til Landsvirkjunar. Að mati óbyggðanefndar reyndist lagasetningin ófullnægjandi þar sem hún byggðist á einkaeignarréttarlegu framsali. Óbyggðanefndin bendir á að með lögum nr. 58/1998 hafi nú verið stofnað til eignarréttar íslenska ríkisins á öllu því landi sem við gildistöku laganna var eigendalaust og að ríkið fari með viðkomandi eignarheimildir í samræmi við 2. kafla laga nr. 58/1998. Lögtaka laganna hafði þannig, að mati óbyggðanefndar, grundvallarbreytingu í för með sér á hefðbundinni eignarréttarlegri stöðu Landsvirkjunar á þeim landsvæðum. Í úrskurðinum kemur fram að það sé á færi til þess bættra handahafa ríkisvalds að mæla nánar fyrir um og/eða skilgreina frekar réttarstöðu Landsvirkjunar að breyttri réttarskipan. Undirritaður telur að nauðsynlegt sé að gera það með lögum frá Alþingi.

Hjörleifur B. Kvaran, hrl.